

Esercitazioni di Latino, 20/10/04. Presente indicativo attivo e passivo, imperativo e infinito attivi delle quattro coniugazioni regolari e di *sum*/ I declinazione/ alcuni complementi in ablativo (complemento di mezzo, di causa, di compagnia)/ determinazioni di luogo/ la frase passiva/

A/ Presente indicativo attivo e passivo e imperativo delle quattro coniugazioni

attivo	Desinenze attive	I	II	III voc. tem.	III -i	IV	essere
infinito	-se	voc - āre	mon - ēre	mitt - ěre	cap - ěre < ĭre	inven - ĭre	es - se
Presente ind.	1 -o/m	voc -o	monē -o	mitt -o	capī -o	invenī -o	su -m
Sing	2- -s	voca -s	mone -s	mitti -s	capī -s	inveni -s	e -s
	3. -t	voca -t	mone -t	mitti -t	capī -t	inveni -t	es -t
Plur	1 -mus	vocā -mus	monē -mus	mittī -mus	capī -mus	invenī -mus	su -mus
	2 -tis	vocā -tis	monē -tis	mittī -tis	capī -tis	invenī -tis	es -tis
	3 -nt	voca -nt	mone -nt	mittu -nt	capī -u -nt	invenī -u -nt	su -nt
Imperativo							
Sing.	2 tema puro	voca	monē	mitt - ě	cap - ě	inveni	es
Plur	2 -te	voca -te	monē -te	mittī -te	capī -te	invenī -te	es -te

passivo	Desinenze passive	I	II	III voc. tem.	III -i	IV
Presente Ind.	1 -r	voc -o -r	mone -or	mitt -or	capī -o -r	inveni -o -r
Sing	2 -ris /-re	voca -ris	mone -ris	mitt -e -ris/-re	capē -ris/re	invenī -ris/-re
	3. -tur	voca -tur	mone -tur	mitt - ĭ -tur	capī -tur	invenī -tur
Plur	1 -mur	vocā -mur	monē -mur	mitt - ĭ -mur	capī -mur	invenī -mur
	2 -mini	voca -mini	mone -mini	mitt - i -mini	capī -mini	inveni -mini
	3 -ntur	voca -ntur	mone -ntur	mitt -u -ntur	capī -u -ntur	inveni -u -ntur

A/I Analizza, traduci, e dove è necessario, accentua le seguenti forme dei verbi *voco, are* (chiamare); *teneo, ere* (tenere); *colo, ere* (coltivare); *custodio, ire* (custodire); *rapio, ere* (rapire).

vocatis, tenetur, colitis, tenentur, rapiuntur, tenemus, rapit, rapiunt, coluntur, custodimus, rapere, vocamur, tenere, tenent, color, vocas, voca, tenes, teneor, colimus, rapis, tenet, colere, rapimus, colimur, vocatur, custoditis, coleris, custodit, custodis, voco, custodiuntur, rapitur, custodiunt, coluntur, tene, vocamini, colit, tenetis, colunt, rapior, custodire, vocaris, rapimini, colimini, vocate, vocantur, rapite, cole, custodite, custodior, colitur, colimur, tenete, vocat, vocare.

A/II Analizza, traduci, e dove è necessario, accentua le seguenti forme dei verbi *do, are* (dare); *timeo, ere* (temere); *peto, ere* (chiedere); *audio, ire* (ascoltare); *cupio, ere* (desiderare).

Dant, timemus, petit, audis, timetis, petitur, timeo, petuntur, timet, audimini, damur, timete, pete, audimur, cupimus, cupit, dat, da, dantur, petimini, audi, daris, timentur, date, cupite, cupitis, audiris, audire, timemus, dant, dare, time, petite, petere, timere, cupiunt, cupimini.

B/ 1^a declinazione

	SOST.	M/F	AGGETTIVO I. cl. femm	
	Sing	Plur	Sing.	Plur.
NOMINATIVO	caus -ā	caus -ae	alt -ā	alt -ae
GENITIVO	caus -ae	caus - ārum	alt -ae	alt -ārum
DATIVO	caus -ae	caus -īs	alt -ae	alt -īs
ACCUSATIVO	caus -am	caus -ās	alt -am	alt -ās
VOCATIVO	caus -ā	caus -ae	alt -ā	alt -ae
ABLATIVO	caus -ā	caus -īs	alt -ā	alt -īs

B/1 Analizzare e tradurre i seguenti sostantivi (individuando tutti i valori delle forme omografe)

Puellae, terras, terrae, domina, irae, curarum, inertia, statuis, lunae, silvas, rosis, rosam, aqua, puellis, ancillarum, gloriae, iram, industria, fabulas, discipulis, familia, piratam, piratas, stellarum, poetis, concordiam, convivias, doctrinae, procellis, neglegentiam, mensis, mensae, viarum, reginis, fortuna, fortunae, iustitiam, hastarum, incola, lupa.

B/2 Analizzare e tradurre le seguenti espressioni (individuando tutti i valori delle forme omografe)

reginam superbam, reginae superbae, tarda discipula, magna industria, albam lunam, longam fabulam, longas fabulas, aquas limpidas, aquis limpidis, terra antiqua, terrarum antiquarum, puellam gratam, puellis gratis, albae lunae, densae silvae, densam silvam, densis silvis, parvas rosas, parvae rosae, magnam industriam, magna industria, altae portae.

B/3 Analizzare e tradurre

1) *Silvae sunt magnae et umbrosae*, 2) *Poetae praedicant nuptias reginae* 3) *Puellae sedulae sunt carae magistris*. 4) *Indutiae comparant laetitiam incolis insulae* 5) *Sicilia et Sardinia sunt magnae insulae*. 6) *Conviva laudat delicias epularum* 8) *Violae, vos (voi) estis carae puellis*. 9) *Agricolae terram arant*. 10) *Agricolae, terram arate!* 11) *Filiae agricolarum dominis sunt carae* 12) *Neglegentia servarum est molesta dominae* 13) *Aquilae albas columbas terrent*. 14) *Ignavia est causa magnae ruinae agricolis*. 15) *Puella litteras magistrae scribit*.

B/4 Traduci la frase dopo aver individuato e analizzato i c. di modo, mezzo, causa e compagnia.

1) *Pirata cum magna praeda revenit* 2) *Puella magna cum diligentia consuit* 3) *Incolae Graeciae iram Dianae hostiis placant* 4) *Agricolae magna impensa epulas convivis parant*. 5) *Ira et inscitia saepe peccamus*. 6) *Propter incuriam suam puella armillam amittit*. 7) *Non pecunia aut divitiis, sed doctrina, sapientia, industria veram gloriam nobis (a noi) paramus*. 8) *Operae cum agricolis arant et conserunt*. 9) *Syracusae clarae sunt ob industriam incolarum*. 10) *Piratae minis et insidiis incolas insulae terrent*. 11) *Scytae sagittis venenatis pugnant*. 12) *Magistra magna cum patientia discipulas docet*. 13) *Puellae, Minervae aram coronis ornate!* 14) *Superbia sua domina est ivisa ancillis*. 15) *Prae lacrimis legere non possum (posso)*.

B/5 I complementi di luogo. Sostituisci al verbo della frase quello messo tra parentesi coniugato nello stesso tempo, modo, persona e numero e modifica di conseguenza il complemento di luogo:

Es. *agricola in villa est (venio, is, ire, venire) => agricola in villam venit; agricola e villa venit.*

1. *Piratae in scapha sunt (intro, as, are, entrare)*
2. *Puella ad villam accedit (intro, as, are)*
3. *Nauta in ora sedet (discedo, is, ere, allontanarsi)*
4. *Matrona in villam puellas immittit (dimitto, is, ere, mandar fuori)*
5. *Luscinia in planta cantat (devo, as, are, volar giù)*
6. *Agricolae in silva sunt (commeo, as are passare)*

B/6 Traduci la frase dopo aver individuato e analizzato i c. di luogo.

1) *Est magna copia plantarum in silvis* 2) *Pisae in Etruria sunt*. 3) *Vel in parva et in rustica casa, vel in splendida regia, incerta est hominum (degli uomini) fortuna*. 4) *Per parvam insulam rivus (un ruscello) fluit*. 5) *In opaca umbra silvarum alaudae et merulae sunt*. 6) *Piratae in insulam perveniunt*. 7) *Puellae in platea deambulant*. 8) *Agricola e casa discedit*. 9) *Agricolae in silvas agnas et capellas ducunt*. 10) *In Italia multae vineae sunt*. 11) *In speluncis sunt latebrae beluarum*. 12) *In ara sunt coronae rosarum*. 13) *In poetarum fabulis multa sapientia est*. 14) *Puellae cum amicis ad silvas perveniunt*. 15) *De planta merulae descendunt et escam in area captant*. 16) *Magna audacia piratarum Ciliciae nota in Italia est*. 17) *In aris dearum agricolae victimas mactant*.

D/ La frase passiva; complementi d'agente e di causa efficiente.

N.B. Il c. d'agente in latino si esprime con *a/ab + abl.*; il c. di causa efficiente va in *ablativo semplice*.

D/1 Analizza e traduci.

1) *Arae a puellis ornantur*. 2) *bonae discipulae a magistris laudantur*. 3) *nebulae ab agricolis timentur*. 4) *Saepe invidia avaritia augetur*. 5) *In silva lusciniae ab ancillis audiuntur*. 6) *Athenae litterarum patria putantur* 7) *Insula munitur a nautis* 8) *Perfugae vincuntur et a vigiliis custodiuntur*. 9) *Diligor et laudor a magistra diligentia mea* 10) *Obsidemur a copiis*. 11) *Invidia vestra monemini ab incolis insulae*. 12) *Miseria ab agricolis timetur*. 13) *Herbae, non rosae ab ancillis reperiuntur*. 14) *Pecunia a domina cogitur*. 15) *Romae potentia historia narratur*.

D/2 Volgi al passivo le seguenti frasi, quindi traducile:

1) *Ancillae epistulas scribunt*. 2) *Domina filiarum pigritiam punit*. 3) *Puellae legunt rosas*. 4) *Persae pugnam vincunt*. 5) *Vigiliae perfugas catenis vincunt*. 6) *Athenarum incolae copias mittunt in hostes (contro i nemici)*. 7) *Patriae historiam non scribit sed naturam cantat poeta*. 7) *Puellae rosarum coronas in aris ponunt*. 8) *Provinciae incolae hostias necant*.

Ricapitolazione. Analizza e traduci.

1) *In Italia sumus.* 2) *In matronae villa est copia divitiarum.* 3) *Lusciniae in silvis cantant et laetitiam puellis reddunt.* 4) *Iudicantur deae a Paride (da Paride) in silva.* 5) *Ex provinciis multa praeda rapitur.* 5) *A puellis rosarum coronae in aris ponuntur.* 6) *Margaritae a piratis in arca inveniuntur.* 7) *Copiae per silvarum angustias Romam (a Roma) ducuntur.* 8) *In insulae ora nautarum filiae magna cura procellam spectant.* 9) *Multae silvae in Italia sunt ornantque paeninsulae oras.* 10) *Copias per silvas et angustias ducimus.* 11) *Per nebulas stellae videntur.* 12) *In arca pecuniam pono et magna cura custodio.* 13) *Semper in epulis convivae delectantur a poeta.* 14) *Matrona et filia habitant in villa, agricola in casa.* 15) *Ex insula piratae in terram veniunt.* 16) *Athenis (ad Atene) est magna statuarum et ararum copia.*

La cicala e la formica.

Aestate summa (nel cuore dell'estate) – *sic narrat fabella – cicada beate cantat, operas vitat et consumit escas, quas (che, pron. rel. c.ogg.) florida natura sponte («spontaneamente») silvarum beluis praebebat. Sedula formica, dum («mentre», congiunzione) magnam micarum copiam per rimas terrae trahit et in latebras congerit, frustra cicadam eius («sua», della cicala) stultitia reprehendit et, multis operis fatigata («sposata»), industria sua a cicada deriditur. Sed postea bruma procellas inducit, terram herbasque siccant et assiduae pluviae beluas prohibent e latebris evadere. Stulta cicada in latebra sua escam non habet et inedia laborat, contra formicae magna micarum copia est: imprudentia cicadae merito («a buon diritto») luditur.*